

Տ Ե Ղ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

Ի ՓՈՔՐ ԵՒ Ի ՄԵԾ ՀԱՅՍ

Ա Տ Ա Փ Ա Զ Ա Ր

Հեռի է յԱրմաշայ վեց ժամաւ աւանս այս մեծ և ընդարձակ 'ի դաշտավայրի . զի տունքն որիչք են 'ի միմեանց մեծամեծ պարտիզօք զարդարեալ . լայնարձակք են և փողոցքն , և շուկայն նորոգ շինեալ . իսկ տունք հին և հասարակ , մեծաւ մասամբ փայտաշէնք : Թէպէտ այս ամենայն աղքատութեան արդիւնք թուիցին , սակայն ամենայն ոք կարևոր պիտոյիւքն շատացեալ է , փոյթ կալեալ մըշակութեան թթենեաց վասն շերամոյ . զի և ծառայ ոք չգտանի անդանօր ըսպասարկու այլոց , լաւ համարեալ յաշխատութենէ ձեռին կեալ քան անարուեստ այլում հպատակել :

Հայոց տունք 1300 հաշուին յԱտափազար , և 4 եկեղեցիք հանդերձ չորիւք դպրոցօք . առաջին և աւագ , Հրեշտակապետ յորջորջեալ հնաշէն , առ որով և եկեղեցատուն վայելուչ . երկրորդ Սուրբ Կարապետ . երրորդ Լուսաշորիչ . չորրորդ Սուրբ Ստեփաննոս . երեքեան ևս նորաշէն , բայց սուրբ Կարապետ փառաւոր քան զայլն է և մեծ : Կիսով ժամաւ արտաքոյ աւանին անցանէ ջուրն Սապանճայի , որ ապա երթեալ խառնի 'ի Սագառիա . 'ի վերայ ջրոյն այնորիկ փայտեայ անիւ հաստատեալ է ահեղ մեծութեամբ , և դոյլս ագուցեալ 'ի նմա . և 'ի պըտուտիլ անուոյն 'ի բռնութենէ գետոյն՝ դոյլքն առեալ 'ի ջրոյն թափեն 'ի բարձուէ 'ի խողովակ մի , ընդ որ երթեալ ժողովի ջուրն 'ի մերձակայ ջրամբարն , և անտի այլ ստորերկրեայ խողովակաւ անցանէ յերկրորդ ջրամբար և ապա յերրորդն . և այնպէս հետզհետէ մինչև ցքաղաքն , և 'ի մէջ նորա յայլ և այլ թաղս . քանզի 'ի գետոյն մինչև ցծայր քաղաքին կարգաւ ջրակշիռք կան . և այս ջուր է միայն զոր վարէ աւանն ողջոյն : Առաւ ասացաւ աւանս՝ զի երկուստեք պատեալ է 'ի ջուրց , մի 'ի նմին գետոյ , և միւս ևս 'ի Սագառիայէ որ անցանէ ընդ միւս ծայր աւանին մօտ առ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն , և երթեալ անկանի 'ի Սեաւ ծով ինն ժամու հեռաւորութեամբ յԱտափազարէ :

Ատափազար հանէ յամին իբր 28 հազար օգգա մետաքս , հանդերձ 30 գիւղօրէիւքն , որք են Անահտարճըլար , Գարաաբաթիլէր , Քիդէզճէ , Էրէնլէր , Սարաօվան , Չըպըբլը , Տէրէքեօյ վերին և ստորին , Դաչլըք , Պէլէճիլէր , Տօղանճըլար , Գըճըլար , Գուրտպէյլէր , Չէրչիլէր , Հասանպէյ , Չայգըլլա , Գամըլլը , Պուտաքլար , Հաճըլար , Թօքլար , Սարըճալար , Ագճագամըլ , Սէօյիւտլիւ , Թամլըք , Ֆէրիզլի , Եհնիքեօյ , Ֆընտըբլը , Պէյլիք գըլլա , Սապանճա , Քիւրտլէր :

ՆԱՄԷՐՏ ՔԷՕՓՐԻԻՍԻԻ

Մի յանուանի կամրջացն է սա Ասիոյ մեծութեամբ և հոյակապ շինուածոն . կոչի յոմանց և Մուհաննէք քեօփրիշուի . չորեքտասան կամարք են նորա . երկայնութիւնն 400 քայլ և աւելի ևս . բովանդակ շինուածն քարակերտ , ձգեալ յարեւելից յարեւմուտս բլրոյ 'ի բլուր : Յառաջին ծայր 'ի գլուխ կամրջին կամար կայ , և 'ի հանդիպակաց կողմն 'ի միւսն ծայր՝ այլ կամարակերտ շինուած բարձր 'ի ձև խորանի որմեալ 'ի թիկանց , և թե մի աստի և թե մի անտի կցեալ ընդ նմա : Ի ծայրէ աստի առ երրորդ կամարաւ կամրջին կան երկուստեք կցեալ այլ բազմակամար շինուածք , առ ամրութիւն կամրջին թէ առ այլ ինչ չէ գուշակել . զի կամարք շինուածոյդ թէպէտ և կցեալք են յիրեար , այլ ոմն ուղղահայեաց է կամրջին , ոմն խոտորնակի և միւս ևս այլադիր . և է շինուածդ յայդմ վայրի և եթ : Իսկ 'ի չորրորդ կամարէն սկսեալ մինչև ցառաջին ծայր կամրջին առ ամենայն միջոցորմ կամարաց երկուստեք սիւնաձև դիմարդելս եղեալ են բոլորչի ահագին թանձրութեամբ և հաւասար բարձրութեան կամրջին . որք հանդերձ հոյակապ շինուածով կամրջին տեսիլ իմն ահեղ երեւցուցանեն ամենայն անցաւորաց : Առ նոյն չորրորդ կամարան երկուստեք 'ի վերուստ կամրջին ծակ գործեալ է դէպուղիղ ընդ թանձրութիւն կամրջին , ընդ որ հազիւ մարթի միում ումեք իջանել 'ի ներքս . և չէ մարթ գուշակել թէ առ ինչ իցեն կամրջափոր խորշքդ . այս ինչ յայտնի է , զի նովին ուղղութեամբ յոտս կամարին տեսանի այլ խորշ փորը և անձուկ . և մարթ է ասել զայնոսիկ անցս արտաքին ջուրց որ 'ի վերայ կամրջին . և կամուրջն ողջոյն չունի խելս երկուստեք : Սագառիա գետ ընդ կամրջաւ անցանէր 'ի հնումն , այլ արդ ոչ ևս . և առասպելէն Տաճիկք թէ տէրվիչի ուրումն անցանել կամեցեալ ընդ կամուրջն՝ զլանայ տալ զսահմանեալ տուրս պահապանին , զանընչութիւն իւր պատճառեալ . և բռնադատեալ 'ի պահապանէն խստիւ , արկանէ զանձն 'ի գետն ասելով .

Միւննէք իշէն քօքմա կիշիշ , ալ սոշսամը էլիւնէ .

Եւսքմա քիլքի քեօրկէսիւնտէ , զօ աւլան եէսիւն սէնի .

Կէլմէ Նամէրտ քեօփրիշուիւնտէն , զօ ափսարսըն սոշ սէնի :

Եւ գետոյն վրէժխնդիր եղեալ մահուան առնն՝ փոխէ զընթացս իւր , իբր 'ի նզովս համարեալ զկամուրջն ընթացից իւրոց : Չէ մարթ գիտել զժամանակ փոխելոյ Սագառիայ գետոյն աստի . այժմ ընդ մի 'ի կամարաց նորա անցանէ այլ գետակ :

Կիթվէ եօթն ժամ հեռի յԱտափազարէ , աւան տաճկաբնակ 'ի դաշտավայրի . 'ի բերոց նորա գլխաւորքն են մետաքս և բամբակ :

Լիվթի աւան տաճկաբնակ . առաջի նորա անցանէ Սագառիա գետ . են 'ի նմա տունք աւելի քան զվեցհարիւր :

Պ Ի Լ Է Ճ Ի Ք

Աւան մեծ բնակեալ 'ի Տաճկաց և 'ի Հայոց. 'ի դաշտավայրէ սկսեալ և հետզհետէ խոնարհեալ ընդ այլ և այլ ձորակս յանգի յանդնդախոր լեռանցաւ մէջս. այնպէս զի թէ 'ի դաճաթանց լեռանցն՝ որ շրջապատեն զթաղս այնր կողմանց՝ 'ի վայր որ հայիցի, ահիւ ըմբռնի. նմին իրի և օղն չէ առողջարար. թող զի և երթեկացն անհնարին նեղութիւն է շրջել ընդ փողոցսն: Կրկին շուկայք են, վերին և ստորին. տունքն և կրպակքն ամենայն գծուծ: Ի հասարակաց շինուածոց երևելի է միայն իփէք իսկն նորոգ շինեալ մեծ և բազմասենեակ, սակս վաճառականաց մետաքսի, որ գլխաւոր բերքն է աւանիս, և բնակիչքն սովաւ կեան մեծաւ մասամբ. մինչ զի և մուրացիկ որ ոչ գտանի անդ: Զշինութեանէ աւանիս յայտպիօի դժուարամուտ վայրի աւանդեն բնակիչքն ոչ միաբան հաւանութեամբ եղեալ նախնի բնակչացն. նմին իրի և յառակս է ասել. « Տիւնեաւ տէ ազըլ պիր օլսա, Պիլէձիքտէ փազար օլմագըտը »:

Պիլէճիկի տունք հաշուին ընդ ամենայն 760, յորոց 532 տաճիկ, և 228 են հայազգի. սոցա երկու նորաչէն եկեղեցիք են: Մի 'ի գլխաւոր տեղեաց համարի աւանս վասն մետաքսի:

Վասն բերոց մետաքսի նշանաւոր են և գիւղօրէքն բնակեալ մեծաւ մասամբ 'ի Տաճկաց, և են սոքա. Սէլպիւք, յորում են տունք 76. Տէրէքեօյ 96. Ըլլփուհար 32. Զաքըր փունար 32. Տէրէ չէմէտտին 68. Քէփիրլէր 24. Կեօք փունար 52. Խըրթըլար 40. Պէյճէ 60. Էլլէսճէ 36. Ճիւմալի 48. Թէպէրիք 12. Սարմաշը 16. Պայըր 132. Կիւնիւք Էօրէն 56. Վէզիր խան 176, որոց 112 են յոյնք, Զուքուր վիրան 100. Կիւլիւմպէ 144. Փէլտէօլ 120, որոց 84 յոյնք. Ապաղաղը 72. Քիւլիլ 688, յորոց 440 Յոյնք. Եէնիքեօյ 84. Գուրա քեօյ 100. Կիւնեարը 12. Էօրէնքեօյ 24. Պէքտէմիր 108. Աշաղըքեօյ 268, որոց 184 յոյնք. Պաշքեօյ 340, որոց 116 յոյնք. Սարէօլ 68:

Եօնիսալը, շերմուկ հեռի 'ի Կուտինայէ երկու և կէս ժամաւ. և է բաժանեալ յերկուս լոգարանս որիչ 'ի միմեանց արանց և կանանց քարընկէց մի հեռաւորութեամբ: Վասն ջրոյ բաղանեացս ծծմբային ասեն, և է սաստիկ շերմ քան ըզմիւսոյ շերմկին որ կոչի Ըլլա կամ Գըլլա—համաւ, և չորս ժամաւ հեռի է 'ի Կուտինայէ:

Կ Ո Ւ Տ Ի Ն Ա

ԲԵՐԴՆ, ԵՒ ԳԵՏՆԱՓՈՐ ՏԵՂԻՔ. — ՔԵՐԹԱՀԵԱ ըստ Տաճկաց, քաղաք մեծ փոքուն Ասիոյ, 'ի հարաւոյ Պիլէճիքի. նախ 'ի Քաւիու—Էէրի տեղւոյն ասեն շինեալ քաղաք, որ հեռի է յայժմեան Կուտինայէ, և կործանեալ նորա յերկրաշարժութենէ՝ շինեն ուր այժմն է. և 'ի պեղելն զհին քաղաքն գտանեն քարինս և հի-

մունս շինուածոց . այլ արտաքոյ յերեսս գետնոյն չերևի ինչ մնացորդ : Արդ-կուտինացւոց քաղաքն շինեալ է 'ի ստորոտս սպառուածի լերինն՝ զոր կոչեն Աձեմ տաղը , 'ի հարթ վայրի . և առաջի նորա 'ի հիւսիսոյ և յարեւելից դաշտա-վայր ընդարձակ որպէս Պրուսացւոց քաղաքին . և առաջի լերինդ այլ լեռն ապառաժ փոքու խորոցաւ որիչ 'ի նմանէ և կոչի Ճէպէյ հիւնտի , յորոյ 'ի գա-գաթան է Բեթրին բազմաթիւ խիտառխիտ և բոլորչի աշտարակօք կառուցեալ : Առաջին աշտարակն 'ի գագաթն լերինն հիմնեալ , այլք առ հասարակ զհետ գան երկուստեք մինչև ցվայր յեզր քաղաքին . զի բուն քաղաքն մեծատարած արտա-քոյ բերդին է . իսկ երես բերդին դէպուղիդ հայի 'ի վերայ քաղաքին : Յառաջին աշտարակէ անտի 120 քայլ 'ի խոնարհ պարիսպ ածեալ է , կամ թէ ասել միջն-որմն , ծայր 'ի ծայր երկուց կողմանց բերդին և դուռն 'ի նմա , որով միջոցդ ե-ռանկիւնի է ձեւացեալ . և է ներքնաբերդն կամ իջ գալէ : Ի նմին վայրի երկուս-տեք դրան ներքնաբերդիդ կան երկու և երեք գետնափոր տեղիք փոքրատարած և վարկպարագի ճարտարպետութեամբ . 'ի միում յայդոցիկ գտան ամաւ յառաջ բազում նետք մեղրաչափ երկայնութեամբ և սլաք փոքրիկ երկաթի 'ի ծայր նո-ցա : Առնթեր որմոյ միջնաբերդին արտաքոյ յաջմէ նորա է դուռնն կոչեցեալ Սուշդան պաղը գաշուսու ընդ հարաւ արեւմտից , զի Սուշդան պաղը ասացեալ պարտէզն յայնմ կողմանէ կայ կէս ժամաւ հեռաւորութեամբ : Ի դրանէ այտի և 'ի հանդիպոյ նորա պարիսպք բերդին շարունակեալ երկուստեք խիտ առ խիտ աշտարակօք ըստ օրինակի միջնաբերդին , ոչ ուղիղ գծիւ , այլ որպէս ինչ հի-մունք քարաժայռ լերինն ձեւացեալ են , հասան են 'ի ստորին սպառուած նորա որ տակաւին բարձր է յոյժ քան զքաղաքն . և ահա 'ի դմին տեղով է առաջին դուռն բերդին Չարչը գաւիռուսու կոչեցեալ և հայի ընդ հարաւ : Առնթեր դրանդ կայր երբեմն արձան առիւծու , այլ արդ ոչ ևս . և աւանդեն բնակիչքն՝ առն-թեր առիւծուն լինել ուումբ մի մեծ միջափոր և փականս գաղտնի ածեալ զնո-վաւ . զիտացեալ ուրումն թէ զինչ 'ի միջին կայցէ կամ թէ գուշակելով , խոս-տանայ գերւոյ իւրում ազատել զնա 'ի գերութենէ եթէ զուումբն զայն ածցէ առ ինքն , և նորա ածեալ , բանայ այրն զուումբն և գտանէ 'ի նմա ոսկի լիով . յայտնի լինին իրքն առ ամենեսեան , և այլոց ևս կարծեցեալ թէ և արձան ա-ռիւծուն պահարան իցէ ոսկոյ , խորտակեն զայն , այլ վրիպին 'ի յուսոյ : Ի նմին բերդի հարիւրիւ չափ տունք են բնակեալ 'ի Տաճկաց :

ԲԵՐԴՆ ՓՈՔՐԻԿ . — Է և այլ բերդ փոքրիկ 'ի ձախակողմն միւսոյն 'ի նմին կար-գի պարսպաց նորա , խոնարհագոյն քան զնա և մերձ 'ի քաղաքն . չիք անցք այտի 'ի վերին բերդն . և մի դուռն է նորա որ հայի յարեւելս : Յաջ կոյս խաղացեալ 'ի վայր՝ 'ի փողոցին կայ կամարաշէն տեղի մի ուստի ելանէ ջուր կոչեցեալ Աշաղը ձիւսար փուռնարը : Իսկ արձանադիր 'ի դրունս կամ 'ի վերայ պարսպաց կրկին բերդիցդ չիք և ոչ մի :

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ԵՒ ԲԱՐՔ ԲՆԱԿՉԱՅՆ . — Քան զյոլովս 'ի քաղաքաց Տաճ-կաստանի նուաստագոյն է կուտինա շինուածովք տանցն . ընդ բովանդակ քա-ղաքն հազիւ գտանին տունք երկու կամ երեք նորաշէնք , այլքն առ հասարակ հնաշէնք են և հնաձեք , անհաստատք և խարխուլք , և որմունք փողոցացն կան-գնաչափ 'ի վեր վարկպարագի քարամբք հիմնեալ , միւս մասն մինչև 'ի վեր կա-

ւակերտ : Անշքութիւն տանցդ արդիւնք է աղքատութեան քաղաքին , վկայեալ և 'ի բնակչացն . զի երևելի ինչ բերք գետնոյ և արհեստակերտ ձեռագործ չեւանէ 'ի կուտինայէ , բաց 'ի կաւեղէն անօթոց . և ոչ իսկ յաճախ երթեկեկք են կարաւանաց . նմին իրի և այլոց քաղաքաց բնակիչ անդ սակաւ և եւրոպացի ոք դուն ուրեք . յաղագս այնորիկ և բարք բնակչացն ոչ են կրեալ այլափոխութիւն , զոր օրինակ լինի յաճախ յընտանութենէ ընդ այլոց օտար ազգաց :

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՔ . — Սովորութիւն էր այլազգեաց յաւուրս զատկի և ծննդեան հուր լուցանել 'ի գաղաթն լերինն զոր խորլորլոր կոչեն , որ կէս ժամաւ հեռի է 'ի քաղաքէն , իբրու զի յաղտեղութենէ քրիստոնէից մաքրեալք և զտեալք անշաղախ միասցեն . և 'ի նոյն աւուրս մանկտի նոցա եղիճ առեալ 'ի ձեռին հարկանեն ում և հանդիպին 'ի քրիստոնէից խստիւ պահանջեալ 'ի նոցանէ 'ի դուրս հանել զինչ և ունիցին 'ի ծոցի : Այլ զայս անգթութիւն խափանեաց Հաֆըզ փաշա : Է և այլ սովորութիւն տաճիկ մանկտոյն . 'ի միջոցի անդ զոր իշխւայր կոչեն , յայլ և այլ խումբս կազմեալ և թմբուկ 'ի ձեռին իւրաքանչիւր պարագիւրի՝ չլին ընդ փողոցս . իբրև անցաւոր զոք տեսանեն , թէ տաճիկ իցէ՝ աղաղակեն քեապէ , քեապէ , քեապէ , պահանջելով դրամս 'ի նոցանէ , որպէս թէ մաղթեալ վասն նոցա զի արժանի լինիցին յուխտ գնալ 'ի Քեապէ . իսկ եթէ 'ի քրիստոնէից իցէ անցաւորն բնակ և կամ օտար , աղաղակեն աճապ , աճապ , աճապ . և է Աճապն ասացեալ լեսուն մի ոչ շատ հեռի 'ի քաղաքէն , յոր ելանեն Յոյնք յաւուր տօնի Եղիայ մարգարէին պաշտօն կատարել , և քրիստոնեայն եթէ չտայցէ ինչ մանկտոյն , քարինս զկնի նորա ձգեն հայհոյութեամբ հանդերձ :

ՄԱԿԻԹՔ , ԵԿԵՂԵՑԻՔ ԵՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆՔ ԱՆՕԹՈՑ . — Ութեւտան մզկիթք են 'ի քաղաքին , յորոց մինն ևեթ երևելի է մեծութեամբ Ուշու ձաւի կոչեցեալ կապարապատ յարկօք : Եկեղեցիք Հայոց երեք են , Աստուածածին , սուրբ Թէոդորոս , և Լուսաւորիչ . և տունք ամենայն Հայոց 450 : — Տաճիկ չափ գործարանք կան կաւեղէն բռեալ անօթոց , որ ծանօթ են ամենայն արևելեայց . նիւթ նոցա քար է նման գայլախազի զոր ածեն 'ի մերձակայ լերանց , և յաղօրիս լոսեալ մանր և շաղեալ յօրինեն անօթս այլ և այլ ներկուածոյ . 'ի նոյն նիւթոյ են և չինի ասացեալքն 'ի ձև քառակուսի կղմնորաչափ , կանաչագոյն զարդու , որովք պատեն զորմունս եկեղեցեաց և մզկիթաց գաւառացն այնոցիկ : Այս ձեռակերտ է միայն քաղաքին , սակաւուց ոմանց վաճառականաց առ 'ի շահ , զոր և տալքն յայլ և այլ կողմանս Ասիոյ յորս չիցէ յաճախեալ տակաւին նոյնասեռ գործած Եւրոպիոյ :

ՊՏՂԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆ . — Յորեան առատ է 'ի կուտինա , որ մշակի յայլ և այլ գալտավայրս հեռի 'ի քաղաքէն , յորոց մի է և Ալքընդալ օվաւի : Ի պողոց առնունի է բալն զոր և չորացուցեալ առաքեն արտաքոյ : Իսկ գինի սակաւագիւտ է , զի խաղողն նախ քան զհասունանալ հարկանի 'ի ցրոտոյ : Իսկ լերինքն առ հասարակ որ մօտ են քաղաքին և որ աւուրբք հեռի աստի և անտի՝ ապառաժ են ամենեւին անբեր , մանաւանդ արևմտեան կողմանցն . յորոց ոմանք խաւ 'ի խաւ քարինք են , ոմանք դիւրափխրելիք և սպիտակք , և այլք երկաթադոյնք անպէտ 'ի շինուած տանց : Ի լերանց անտի ելանէ և կաւ մոխրագոյն զոր վարեն փոխանակ մոխրոյ 'ի լուանալ հանդերձեղէնս :

ՅԻ ՆՈՐԱ, ԵՒ ԱՅՏՔ. — Օդ քաղաքին ցրտադին է յոյժ 'ի ձմեռան, և ցրտութեանդ պատճառ զբարձրութիւն գաւառին ասեն, զոր թէպէտ և բնակն ոչ զգայ, այլ օտարն որ 'ի Բիւթանացւոց գաւառէն այսր եկաւորի, միշտ ընդ զառիվերս լեռանց երթեալ հասանէ: Ի հիւանդութեանց աչացաւ բազում է 'ի քաղաքին մօնաւանդ 'ի կանայս և յօրիորդս և պատճառ ակտիդ ասեն զցոլացումն արեւուն յամարան յապառաժ լերինս, որ սպիտակք են և դիւրափշուրք, և 'ի հողմոյ և 'ի մրրկէ 'ի փոշի լուծանին. և յերաշտութեան՝ ամենայն ճանապարհք որ ընդ լեռանցամէջն թզաչափ 'ի վեր փոշի են իջեալ 'ի լեռանց անտի:

ՋՈՒՐՑՆ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Կուտինայի ջուրցն առատութիւն և պատուակաւ նութիւն համբաւեալ է և չկարէ ոք գովել որպէս արժանն է. թեթեւ, ակտորժա, համ, մաքուր, առողջարար և ցուրտ՝ ևս և յամառնային ժամանակի. մինչ զի կարօտեալն և տանջեալն յանպիտանութենէ ջուրց Բիւթանացւոց գաւառին աստանօր գողցես ոգի առեալ կենդանանայ: Գլխաւորք յաղբերականց են Աշփուռնար ժամ և կէս հեռի 'ի քաղաքէն, քաջ մարսողական, և մաքրութիւնն այնպիսի՝ մինչև թուել զամենայն խիճս յատակին. բխէ 'ի ներքոյ քարանց 50 տրամաչափ՝ թանձրութեամբ: — Ազոռ յայլ և այլ ականց բլխեալ 4 օդա թանձրութեամբ, կիսով ժամաւ հեռի 'ի քաղաքէն: — Եօնձա փոռնար 50 տրամաչափ, և է անընդմիջաբար արտաքոյ քաղաքին: — Չոքոռ չէլմէ 'ի թիկանց բերդին 'ի վերայ ճանապարհի Սուլդան պաղը պարտիզին, առողջարար հիւանդաց: — Քեօվէքէ, կէս ժամ հեռի 'ի քաղաքէն բխեալ 'ի ներքուստ քարանց: — Կոռնտոռվի թան բխեալ 'ի ներքուստ քարանց յերից և 'ի չորից ականց վճիտ և ցուրտ: — Ըլլձա կամ Գզլլձա հաւաւ չէլմէսի. առ որ մերձ է միով քառորդաւ և այլ ջուր ինձիրի ասացեալ: — Օլոռձաք, հեռի 'ի նոյն Ըլլձայէ քառորդ մի: — Էլմալը փոռնար նոյնաչափ հեռաւորութեամբ 15 տրամաչափ: — Աւրլխաւ. հինգ վայրկենիւ հեռի 'ի նոյն Ըլլձայէ. ելանէ իբր 'ի տան ականց 'ի փոքր վայրէ 'ի քարանց, յորոց ոմանք ջերմ են և այլք ցուրտ, որք խառնին ապա 'ի մի աւազան բարեխառնեալ անդ: — Չաքալ չէլմէ և Ուլոռ ձաւի սոյնո 'ի քաղաքին և այլք:

Մ Ի Զ Ա Տ Ք

է

Բնագոյումն առաջնորդ միջատաց:

Յանկարծ՝ ընկերս, խլուրդն ուր է, կանչեց:

Դարձուցի աշուրներս նայեցայ. բայց քարէն 'ի զատ, որուն վրայ պառկեցու

ցած էինք, ուրիշ բան չտեսայ: Երեւակայեցէք զարմանքնիս. կարծէինք որ կենդանին արեգական ջերմութեամբր ոգի ստացած, յարութիւն առեր էր, ու աճապարեր էր իրեն ստորերկրեայ բնակարանը ամփոփուելու: Ուրիշ մեկնութիւն չէինք կրնար տալ իրեն:

Ոտք ելանք որ իբր մօտանց ստուգենք. ի՞նչպէս զարմացանք երբոր քարէն չորս հինգ քայլ հեռու տեսանք

1. Սովորական ոճ է կողմանց. Ասիոյ 'ի բացաւորել զյորդութիւն և զնուազութիւն ջուրց աղբերացն, իմանալ զխողովակ կամ զուղղաձիգ ծորակ

աղբեր, ընդ որ անցանիցէ ճշգիւ կապարեայ գունտ որոյ ծանրութիւնն իցէ 50 տրամաչափ. ըստ նմին իմանալի է և զայլ տրամաչափս: